

al S. XVI, els més antics castellans són de la fi del XV: apareix en lleis de monedera de 1488; en clàssics de c. 1500 i 1600 aplicat a mercaderies i instrumental, per la grandària o procedència, i encara més el substantiu *marca* que el verb: *paños de marca, papel de marca, espadas de la marca; marcar* «marquer, signer, faire une marque ou un signe pour recoignossance, noter» (1607-16); *ramera marcada* 'coneguda', per l'empremta amb què les marcaven (anys 90 del XV), d'on l'argòtic *marca*, fr. *marque*, 'prostituta'; *marcar por* 'reconèixer el caràcter o valor d'una mercaderia' (Cervantes). Coses en gran part comunes amb el català coetani: en definitiva tot això se centra en l'acc. comercial 'posar senyals a un producte'; en el S. XVII se li afegeixen accs. provinents de les esferes militar i nàutica: *marcar las velas, marcar el campo* 'fer l'estacada d'un campament' i així, mentre que *marcado* en el sentit d'«evident, visible, notable, intens' i fins i tot *marca* 'cicatriu, piga, distintiu' passaven encara per gallicats a mj. S. XIX.

En tot plegat és visible el caràcter secundari i fins importat que té el mot a tota la Península Ibèrica, llevat de les accs. de represàlia i de frontereg, que són pròpies del català i que hi tingueren arrels pròpies. Però no ho és menys, mal sigui per altres raons, a França (llevat potsers de la seva franja mediterrània). Allà la *q* de *marquer* i *marque* és senyal visible de provenença forastera, i les dates ho confirmen: *marque* no hi apareix fins a mj. S. XV (God. v, 262a, en el picard Monstrelet) i el verb *marquer* no s'hi registra abans, per més que un exemple de *marqueur* de 1328 (God. x, 126c) sembla indicar que ja havia començat a tenir curs en el segle precedent, però potsers només en el Midi, car aqueix testimoni tot i ser en francès, és d'Agén, arran de Garona.

Tanmateix és difícil també d'admetre una provenença occitana, car en aqueixa llengua tampoc no es documenta fins al S. XV: Nîmes, 1438, en Rayn. IV, 156a; Limotges, 1440, PSW v, 220a. D'altra banda tampoc no podem atribuir la *q* francesa a una influència dialectal normando-picarda, perquè el que sí que es troba en francès antic no és *marchier, marche*, sinó només *merchier, merche*, i sobretot el masculí *merc*, freqüentíssim des del S. XII: ara bé a aqueixes formes correspondria *merquier, merque*, en normando-picard.

També en llengua d'oc, l'única forma castissa i antiga és *mercar*, freqüent a l'Edat Mitjana, i avui encara ben vivaç en gascó i alt-llenguadocià. Això ja es documenta en aquestes terres almenys des de molt amunt del S. XIII: «si per despuys prenerà *merque* de grey o de baque o d'autres bestiers, lo dit reu pague 60 soos de Morlaas, et ladite fidanse de la *merque* prese res non disminuésque»,¹ «si la fidanse besiau aurà feyt *mèrqua*, negun no sie ausat de bedar-le-y; e si a<c> fe, sie condemnat --- e si --- la dite fidanse sober la *merque* ha augun impediment --- que la dite fermanse ni los sons ['els seus'] --- no sien thiencutz de patz trenca-de», *Cartulari d'Ossau*, docs. de 1243 (46.5, 49.21, 49.23). Aranès *mèrca* f. 'marca, senyal o marca a un cap de bestiar' (Cor., *Voc. Ar.*, 84). I així arribem fins

a l'Aude superior, fins al nostre Capcir on avui s'usa *merkâ* amb *e* inequívoca, en tots els sentits del mot: «heu *merkât* ---?» «heu escrit (el que us he dit?»; «hò, mes ell *merkêk* que ---» (Formiguera, 1960); V. encara, infra, les dades aplegades sobre *marca*. Aqueixes formes amb *e* són indubtablement les úniques genuïnes en gallo-romànic, i deuen provenir d'un francic tardà *MĚRKJAN, o d'un substantiu de la mateixa família amb vocalisme *e*.

La pàtria romànica de les formes amb *a* s'ha de cercar fora de França i de la nostra Península, és a dir, a Itàlia; on de fet la present família apareix arrelada des d'antic. Fra Guittone d'Arezzo († 1294) ja va usar *marcare* «segnare, notare» junt amb *marcare* «coniare, battere», que pot derivar de *marco* 'moneda', Monaci (*Crestomazia*, pp. 297, 693); en el sentit d'«empremtar amb marca d'infàmia» ho trobem en molts estatuts medievals de Ligúria, entre ells un de 1381 (Rossi, *Misc. di Storia d'It.* XLIV, 177b), per a 'assenyalar amb marca comercial' figura en docs. de 1384 i 1389 (Edler, *Gloss. of Med. terms of business*), i Tommaseo el registra en el sentit de 'posar a una arma una marca oficial' en Matteo Villani († 1363) i «segnare i pesi e le misure» en uns quants estatuts antics; veiem encara la variant *marchiare* en Giovanni Villani († 1348) i en Bellincioni († 1492), en sentit comercial en document de 1376 (Edler) i avui és encara la forma normal en aquesta acc.; i hi ha també els substantius, que crec postverbals, *marco* [1389, Edler], *marchio* i *marca*, no menys antics.

D'Itàlia han de provenir, doncs, les formes de totes les altres llengües romàniques. I en efecte la reducció del tipus germ. *MARKJAN a *MARKAN és normal en la fonètica longobarda, i exemplificada per mots d'estructura paral·lela entre els germanismes italians (Gammillscheg, *Rom. Germ.* II, p. 216); d'altres mots d'aquesta procedència, presenten, però, la -j- encara conservada, de manera que no fóra impossible que *marchiare* correspongués a la forma més antiga *MARKJAN.

No hi ha dificultat a suposar que el verb *MARKJAN vagi existir ja en germànic amb el sentit de 'marcar', puix que en anglo-saxó les accs. 'assenyalar amb dibuix, estampilla etc.', 'anotar', 'destinar' es registren ja pels volts de l'any 1000 (o sigui que són autòctones i no pas degudes a una influència romànica, veg. N. E. D., s. v. *mark*), i el verb al. *merken* ja pertany a la fase de l'alt alemany antic. Altrament no hem de descartar del tot la possibilitat que el substantiu *marco* o it. *marco* en el sentit de 'senyal' sigui el mot primari, del qual vagi partir el verb *marcare* (l'ags. *mearc* ja es registra c. 950 en aquest sentit); però la vacil·lació de la terminació *marca/marco* en romànic més aviat sembla indicar que sigui primari el verb, i a part d'això hi ha discordança entre la terminació femenina de la forma romànica predominant i la terminació consonàntica dels substantius d'aqueix sentit en germànic: car l'al. mod. *marke* deu ser forma influïda pel francès, com ja ho diu el N. E. D.

Endemés serà bo de distingir curosament *marca* 'assenyalar', i *marcar*, d'altres mots del mateix radical, que